

Romainclusie door middel van onderwijs

Position/Strategy paper in navolging van de EU ambitie:
Onderwijs voor Roma 2018-2028,
 voorgesteld op de internationale meeting van het "Romani Ambassador" project,
 Brasov, Roemenië, juli 2018

Het project: “Integratie door uitwisseling van ervaring in het opleiden van Romajongeren” (Romani Ambassadors) is een éénjarig initiatief voor de uitwisseling van ervaring voor jongeren.

Wordt gefinancierd door: Erasmus+ en het Centrum voor Internationale Samenwerking in het Onderwijs (DZS) uit Tsjechië, met als referentienummer 2017-3-CZ01-KA205-046733.

Het doel van de actie is: het onderzoeken, analyseren en uitwisselen van ervaring tussen experts in het onderwijs en in tewerkstelling voor Roma.

Tijdens het project wordt: een strategy paper opgesteld over de inclusie van Roma door onderwijs, alsook een opleidingsgids voor begeleiders in tewerkstelling voor Roma.

Projectaanvrager: Komunikujeme o.p.s. (Tsjechië),

Partners: eduACT (Griekenland) | Asociatia MERGI INAINTE (Roemenië) | UC Limburg (België) | INSTITOYTO PSYCHOKOINONIKIS ANAPTYXIS (Griekenland) | OECON GROUP (Bulgarije) | Rinascita Sociale Salam House (Italië) | JOVENES HACIA LA SOLIDARIDAD Y EL DESARROLLO (Spanje) | Thirst for Life Association (Bulgarije) en Qendra UET (Albanië).

Inhoud:

1.	Introductie	s.3
2.	Drempels voor onderwijs	s. 8
3.	Pijlers voor onderwijsondersteuning	s. 10
4.	Structurele en financiële middelen voor een nationaal beleid op lokaal niveau	s. 14
5.	Synergiën tussen de mensenrechtenagenda en economische efficiëntie.	s. 16
6.	Het belang van Romaparticipatie	s. 16
7.	Samenwerkingen om succesverhalen te promoten	s. 18
8.	Aanbevelingen	s. 20
9.	Conclusies	s. 20

Inleiding

Uit onderzoek in 11 EU lidstaten (2011) en uit de EU MIDIS 2016 FRA Survey met 9 EU lidstaten blijkt dat vooral Romakinderen een achterstand hebben in onderwijsprestaties. De resultaten tonen daarnaast ook een aanzienlijke kloof tussen Roma en niet-Romakinderen in het schoolgaan.

Ondanks de inspanningen om het onderwijs toegankelijker te maken voor Romakinderen, behaalt nog steeds 50% van de Romakinderen in Europa het diploma van het basisonderwijs niet, en slechts een kwart van de Romakinderen in Europa vervolledigt het secundair onderwijs.

Deelname aan het onderwijs neemt duidelijk af na de leeftijd waarin de leerplicht verloopt: slechts 15% van Roma-adolescenten vervolledigt de derde graad van het secundair onderwijs of een beroepsopleiding. De graad van ongeletterdheid onder Romajongeren blijft relatief hoog voor Europa, waar bijna 50% van de Roma analfabeet of slechts matig geletterd is. Zonder het vervolledigen van de leerplicht kunnen vele Romajongeren niet aan de basisvereisten voor het beroepsonderwijs voldoen. Deze lage deelname aan het onderwijs voor Romakinderen en -jongeren is met name alarmerend omdat onderwijsfactoren een onmiddellijke en acute impact hebben op de levensduur. Wat blijkt uit de data is dat Romajongeren met voorsprong de meest benadeelde jeugdgroep vormen binnen de EU.

Uit de Tweede EU Minderheden en Discriminatie Survey uit 2016 (EU-MIDIS II): Roma

30%

van de Romakinderen woont in een huishouden waar minstens één iemand de laatste maand met honger naar bed ging.

53%

van jonge Roma volgt kleuter-of basisonderwijs, dat is vaak minder dan de helft van het aantal kinderen van dezelfde leeftijd in hetzelfde land.

41%

van de Roma heeft het idee dat ze in de laatste 5 jaar uitgesloten werden in alledaagse situaties zoals de zoektocht naar werk, op het werk, huisvesting, gezondheid en onderwijs.

82%

van de Roma zijn zich niet bewust van bestaande organisaties in de ondersteuning van discriminatie.

80%

van de ondervraagde Roma loopt het risico op armoede, vergeleken met een EU-gemiddelde van 17%.

46%

46% heeft geen binnentoilet, douche of badkamer.

30%

van de ondervraagde Roma heeft een betaalde job, vergeleken met de gemiddelde tewerkstellingsgraad van 70% binnen de EU.

30%

30% leeft in een huishouden zonder kraantjeswater

Dit onderzoek schetst een duidelijk beeld van de onderwijsvooruitzichten voor Romajongeren en -kinderen:

- Romakinderen in de ondervraagde landen hebben op alle onderwijsindicatoren een achterstand op hun niet-Roma leeftijdsgenoten.
- Slechts een klein aantal blijft naar school gaan na de leerplicht. De data tonen dat de helft van de 15 tot 18-jarige Roma niet naar school gaat (48%). Van de Romakinderen met leerplicht gaat 69% in Griekenland en 77% in Roemenië naar school; in alle andere landen die deelnamen aan het onderzoek is dit aantal meer dan 90%. Slechts 5% van de Roma tussen 18 en 24 jaar in de negen EU lidstaten zet hun opleiding verder.
- Er is een hoog aandeel van Roma zonder enige vorm van formele opleiding in elke ondervraagde leeftijdsgroep, en met name in de leeftijdsgroep ouder dan 25 en bij de ondervraagden in Griekenland, Portugal, Spanje en Kroatië.
- Onderwijssegregatie blijft een probleem in Bulgarije, Griekenland, Hongarije en Slowakije, ondanks het feit dat dit door het Europees Hof voor de mensenrechten bij wet verboden werd. In Slowakije (62%), Hongarije (61%) en Bulgarije (60%), gaan de meeste Romakinderen (leeftijdsgroep 6-15) naar een school waar het merendeel van hun klasgenoten Roma zijn. Mogelijk reflecteert de samenstelling van de schoolpopulatie ook de etnische samenstelling van de bewoners rond de school.

30% van de Romakinderen woont in een huishouden waar minstens één iemand de laatste maand met honger naar bed ging

53% van jonge Roma volgt kleuter- of basisonderwijs, dat is vaak minder dan de helft van het aantal kinderen van dezelfde leeftijd in hetzelfde land.

Uit de onderzoeksresultaten blijkt dat, ondanks de inspanningen, de lidstaten het merendeel van hun integratiedoelstellingen niet behalen. Deze doelstellingen vormden een sleutelement in het Nationale Raamwerk voor Strategieën voor Roma Integratie uit 2011. De resultaten benadrukken de nood aan:

- Studiebegeleiding en inclusief onderwijs voor kinderen
- Betere tewerkstellingskansen en sociale bescherming om armoede te bestrijden.
- Doelgericht onderwijs en opleidingen om Romajongeren en Romavrouwen te ondersteunen in hun overgang van het basis- naar het secundair onderwijs, en in de zoektocht naar werk.

Het onderzoek van het PAL project¹⁾ brengt een hele reeks van problemen aan het licht rond het onderwijs voor Romakinderen in alle Europese landen, ondanks de culturele en socio-economische verschillen in deze landen: beperkte toegang tot onderwijs, onregelmatige aanwezigheid, hoge uitval, marginalisatie en discriminatie in scholen, slechte resultaten of falen.

¹⁾<http://projectpal.eu/research/analysis-of-data-collected-and-research-finalization/>

In verschillende landen gaan Romakinderen naar de armste scholen of worden ze geconfronteerd met discriminatie omdat ze een minderheid vormen. Sommige kinderen worden onterecht doorgestuurd naar het bijzonder onderwijs voor leerlingen met leerproblemen. In andere gevallen wordt de kinderen toegang tot onderwijs ontzegd omwille van een gebrek aan de juiste documenten. Of ze kunnen eenvoudigweg niet naar school gaan omdat ze te ver van de dichtstbijzijnde school wonen.

Naast deze zorgwekkende cijfers blijkt wel dat onderwijs het belangrijkste domein is waar de situatie van de Roma recent verbeterde. Steeds meer Romakinderen nemen deel aan kleuter- of basisonderwijs (53% in 2016, vergeleken met 47% in 2011) – met de meest opvallende verbetering in Spanje, Slowakije, Bulgarije, Hongarije en Roemenië – en steeds minder kinderen verlaten het onderwijs vroegtijdig (68% in 2016 met een vermindering ten opzichte van 87% in 2011). Deze cijfers zijn nog steeds te hoog en segregatie in het onderwijs blijft een probleem in veel landen, waar meer dan 60% van de Romakinderen gescheiden blijft van hun leeftijdsgenoten in Slowakije, Hongarije en Bulgarije.

Uit het rapport uit 2016 door de Council of Europe's Ad Hoc Committee of Expert on Roma and Traveller Issues (CAHROM) dat volgde na een bezoek aan Polen rond beroepsonderwijs voor Roma, blijkt dat er relatief weinig aandacht is voor het beroepsonderwijs. Beroepsonderwijs volgt na de leerplicht en bereidt jongeren voor op de arbeidsmarkt in handel en nijverheid en technische beroepen in gespecialiseerde technische scholen. Een beroepsopleiding leidt de jongeren op om de juiste vaardigheden en competenties te verkrijgen voor specifieke jobs. Het beroepsonderwijs wordt nog steeds niet voldoende erkend als prioriteit en oplossing om Romajongeren te mobiliseren en hen aan te sporen om economisch zelfvoorzienend te zijn. Beroepsonderwijs kan ook gezien worden als een 'doorgeefluik' naar de arbeidsmarkt voor diegenen die hun opleiding na de leerplicht niet hebben verdergezet en familiale verantwoordelijkheden op jonge leeftijd op zich hebben genomen. Er zou meer aandacht moeten komen voor het beroepsonderwijs als vangnet, en strategieën om de arbeidsmarkt toegankelijker te maken voor Romatewerkstelling.

Halverwege een decennium van Roma inclusie wordt het duidelijk dat er nog veel werk nodig is. De vooruitgang die tot nu toe geboekt werd heeft niet geleid tot een substantiële, zichtbare verandering in het alledaagse leven van de Romameerderheid. De verhoogde Romamigratie van 'nieuwe' naar 'oude' lidstaten heeft geleid tot erg controversiële en gepolitiseerde reacties van de overheid. De laatste vijf jaar was er ook een toename in extreemrechtse groeperingen en partijen, met een duidelijke anti-Roma agenda, en er werden verschillende voorvallen van anti-Roma geweld gerapporteerd in Centraal- en Oost-Europa. Gezien de huidige toestand, gelooft het Roma Onderwijs Fonds dat het dichten van de kloof tussen Roma en niet-Roma erg

dringend is en een topprioriteit moet zijn om de situatie van de Roma in Centraal- en Oost-Europa te verbeteren. Verhoogde investeringen op lange termijn in het onderwijs van Roma zijn nodig, in combinatie met doelgerichte acties om andere aspecten van exclusie aan te pakken: tewerkstelling, gezondheid en huisvesting. Discriminatie en intolerantie tegenover Roma dringt door op alle niveaus, ook onderwijs, en er moeten maatregelen genomen worden die deze institutionele discriminatie aanpakken.

De Annual Growth Strategy van de Europese Commissie²⁾ toonde aan dat er nog veel werk is voor de lidstaten en de EU om de Europa 2020 strategie te implementeren en haar hoofddoelstellingen te behalen³⁾. Voor enkele van haar lidstaten zal het aanpakken van de situatie op het vlak van tewerkstelling, armoede en onderwijsbijdragen aan vooruitgang inzake de Europa 2020 tewerkstelling, sociale inclusie en onderwijsdoelstellingen.

Europese doelstellingen rond Roma-integratie zouden vier belangrijke gebieden moeten beslaan: toegang tot onderwijs, tewerkstelling, gezondheidszorg en huisvesting. Deze minimale standaard moet afgesteld worden op algemene, vergelijkbare en betrouwbare indicatoren. Deze doelstellingen moeten de lidstaten helpen om de algemene doelstellingen van de Europa 2020 strategie te behalen. Lidstaten dragen de verantwoordelijkheid om ervoor te zorgen dat alle Romakinderen toegang tot kwaliteitsvol onderwijs hebben en niet het slachtoffer worden van discriminatie en segregatie, ongeacht het feit of ze sedentair zijn of niet. Lidstaten zouden minimaal het vervolledigen van het basisonderwijs moeten verzekeren. Daarnaast zouden ze ook de toegang tot kwaliteitsvol vooronderwijs moeten verbreden en het aantal vroege schoolverlaters in het secundair onderwijs reduceren in navolging van de Europa 2020 strategie. Romajongeren zouden sterk aangemoedigd moeten worden om ook aan secundair en tertiair onderwijs deel te nemen.

Onderwijsprestaties binnen de Romapopulatie liggen veel lager dan bij de rest van de bevolking, ook al verschilt de situatie tussen de lidstaten. Waar het basisonderwijs verplicht wordt in alle lidstaten, hebben ze ook de plicht om te verzekeren dat basisonderwijs toegankelijk is voor alle kinderen die leerplichtig zijn. Volgens de beschikbare resultaten van de Labour Force Survey in 2009 vervolledigt gemiddeld 97,5% van de kinderen in de EU het basisonderwijs.

Een paper door de Europese Commissie over voor- en voerschools onderwijs en opvang wijst uit dat de participatiegraad van Romakinderen opmerkelijk lager ligt, ondanks het feit dat hun nood aan ondersteuning groter is. Verhoogde toegang tot kwaliteitsvol, niet-gesegregeerd vooronderwijs kan een belangrijke rol spelen in het wegwerken van de onderwijsachterstand door Romakinderen.

²⁾COM(2011) 11, Annual Growth Survey: advancing the EU's comprehensive response to the crisis

³⁾Out of seven flagship initiatives, the most relevant in this context are the European Platform against Poverty and Social Exclusion, An Agenda for New Skills and Jobs and the Innovation Union.

De resultaten uit voorgaande onderzoeken vormden de basis het opstellen van de **7 algemene pillaren** voor de ondersteuning van onderwijs voor Romajongeren. De doelstellingen worden kort beschreven in onderstaande infografiek:

DREMPELS VOOR ONDERWIJS

Onderwijs is het belangrijkste gebied waar de situatie van de Roma erop vooruit is gegaan. Deze vooruitgang is te danken aan onderwijshervormingen, strategieën voor inclusie, verhoogde participatie door Roma, verbeterde multiculturele vaardigheden, ondersteuning voor Romastudenten en –leerkrachten en het betrekken van de ouders. We staan echter nog steeds voor de volgende uitdagingen: een hoog aantal vroegtijdige schoolverlaters, de moeilijke overgang van het secundair naar het tertiair onderwijs, de taalachterstand en discriminatie waar veel Roma mee geconfronteerd worden.

Romakinderen kennen nog steeds hoge taalbarrières en etnische intolerantie door leerkrachten en klasgenoten. Afgaand op de onderzoeksresultaten kunnen we zeggen dat armoede de belangrijkste reden is dat Romakinderen niet meer succes boeken in het onderwijssysteem. Het probleem van de vroegtijdige schooluitval wordt deels verklaard door de hoge armoede in Romagezinnen en de hoge kostprijs van onderwijs, door de vroege huwelijken en de demotivatie binnen de bestaande leerprogramma's.

Vanuit hun werk en ervaring met Roma stellen het PAL project en het PAL netwerk de volgende initiatieven voor om op nationaal en Europees niveau te implementeren:

- **Onderwijshervorming:** De staat zou Roma ouders en hun kinderen moeten ondersteunen door het aanbieden van de nodige schooluitrusting (pennen, potloden en notitieboekjes), leerondersteuning (bijlesgevers en Romabegeleiders) en gratis culturele en creatieve leeractiviteiten. Daarnaast moeten er beurzen voor hogescholen en universiteiten aangeboden worden.
- Het bestaande **curriculum** binnen Europese scholen stemt niet overeen met de multiculturele diversiteit en moet worden aangepast op het vlak van remediëring, motivatie, onderwijsondersteuning en specifieke studierichtingen, gelijke behandeling, het veranderen van studierichting (aanwezigheid van een culturele ombudsdienst, een dialoog met de familie aangaan en de ouders ondersteunen), het stimuleren van talenten, culturele competenties en het aanpassen van de strategie naar Romakinderen en hun interesses, bijvoorbeeld door taken op te lossen in spelletjes en zichzelf uitdrukken door muziek of beeld. Taalbarrières zouden overwonnen moeten worden in het vooronderwijs en kleuteronderwijs. Hierbij kunnen Romabegeleiders en –bemiddelaars een nuttige link vormen.

De ondersteuning van integratieonderwijs is hierin onmisbaar, alsook het oprichten van een juridisch kader op nationaal niveau en een netwerk van onderwijsinstellingen die de integratie van Roma willen bevorderen. Bijkomend onderzoek werd besproken in het rapport "[Gelijkheid en uitsluiting: het EU anti-discriminatieraamwerk en trends in rechtswetenschap met betrekking tot de mensenrechten van Roma op het vlak van onderwijs en tewerkstelling](#)".

- **Inclusief onderwijs:** de Europese Raad rond het voorkomen van vroegtijdige schooluitval adviseerde in 2011 om in de doelstellingen de meest kwetsbare groepen te betrekken, waaronder de Roma. In opvolging van de Parijsverklaring trad de Commissie bij om hun steun aan inclusief onderwijs te verhogen. Eén van de prioriteiten is om het onderwijs van kwetsbare kinderen en jongeren te bevorderen door onderwijs te voorzien dat gericht is op de noden van deze groep. De paper "[Roma zijn gelijk: alternatieven voor armoede, racisme en uitsluiting in onderwijs en tewerkstelling](#)" biedt meer gedetailleerde info over het onderwerp. De sensibiliseringscampagne "[Het is niet te laat](#)" werd ondersteund als deel van het PAL project en betrok meer dan 10.000 mensen in de EU.

Gemiddeld genomen vormen Roma een erg jonge populatie. Vanuit dit opzicht is het dus belangrijk om hen te beschouwen als een groep die binnenkort verantwoordelijke burgers van de EU en haar lidstaten zal zijn. De jeugd is vaak een periode waar gerebelleerd wordt tegen de omgeving en de situatie, of deze nu terecht is of niet. Maar als jongeren in een situatie zitten waarin ze niets te verliezen heeft omdat ze niets heeft, ze geen status kunnen verliezen omdat ze sociaal uitgesloten worden, als ze hun toekomst niet in gevaar kunnen brengen omdat ze geen verwachtingen hebben, zijn ze tot alles in staat. Het voorkomen van radicalisering onder jongeren start bij inclusie, integratie en een waardig bestaan. Als we willen vermijden dat Romanederzettingen 'no go zones' worden of criminele hubs moeten we de jongeren een kans op een beter leven bieden, mogelijkheden creëren om hun vrije tijd creatief en sportief te besteden, etc. Het wordt even belangrijk om vroegtijdige schooluitval te voorkomen en hen een tweede kans op onderwijs aan te bieden. Met beter onderwijs zullen ze meer kansen krijgen op de arbeidsmarkt. Het slechtste scenario is dat ze hun jeugd op straat doorbrengen.

PIJLERS VOOR ONDERWIJSONDERSTEUNING VOOR ROMAJONGEREN

“Integratie door uitwisseling van ervaring in het opleiden van Romajongeren” (**Romani Ambassadors**) is een éénjarig project gefinancierd door het Erasmus+ Programma en het centrum voor internationale samenwerking in onderwijs (DZS) uit Tsjechië met als referentienummer 2017-3-CZ01-KA205-046733. Het doel van het project is de uitwisseling van ervaring tussen experts, bemiddelaars en leerkrachten in Romaonderwijs en Romatewerkstelling.

In het kader van het project wordt een strategy paper opgesteld over de inclusie van Roma door onderwijs, alsook een opleidingsgids voor begeleiders van Roma in tewerkstelling. De experts in het project stellen 7 belangrijke pijlers voor in de onderwijsondersteuning voor Romajongeren, in overeenstemming met voorafgaand onderzoek en de 10 basisprincipes voor Roma inclusie.

Om een strategy paper voor te stellen rond de EU ambitie “Romaonderwijs 2018 – 2028” is het nodig om **positieve discriminatie** toe te passen. De positie van de Romaminderheid is nog steeds erg ver verwijderd van die van de gemiddelde EU burger, zodat een specifieke aanpak voor preventie, bescherming en maatregelen nodig is. Onze algemene aanbeveling is dat EU lidstaten positieve discriminatie toepassen in hun preventiebeleid voor onderwijs.

Naar onze mening is de meest doeltreffende manier een samenwerking tussen Romaprojecten en structurele documenten zoals het EU Raamwerk voor Nationale Strategieën voor Roma Integratie tegen 2020. Roma worden nog met veel problemen geconfronteerd en het is noodzakelijk om op concrete doelstellingen te focussen en zo hun effect te versterken.

Onze **conclusie** is dat **positieve discriminatie** voor Roma een noodzakelijk deel voor de strategie vormt. Daarnaast is het even belangrijk dat er bij de rest van de bevolking aan bewustmaking gedaan wordt over Romacultuur en hun situatie, zodat zij de maatregelen rond positieve discriminatie aanvaarden en negatieve reacties vermeden worden. Roma moeten overwegen wat het beste is voor hun gemeenschap: positieve discriminatie leidt aan de ene kant tot verzamelen van hun data volgens een nationale strategie, maar aan de andere kant tot een betere positie in de samenleving.

Pijler 1

Engagement en motivatie binnen de familie

Omdat de familie een sleutelelement binnen het onderwijsproces van het kind vormt, wordt het betrekken van familie bij het leerproces van de Romajongere voorgesteld als eerste pijler voor onderwijsintegratie. De familiewaarden binnen de Romagemeenschap liggen hoog en de actieve betrokkenheid van de ouders en de familie in het leerproces zijn belangrijke voorwaarden om de onderwijsparticipatie bij jongeren te verhogen en de vroege schooluitval te verlagen.

Met andere woorden...

Romaouders zijn zich niet altijd bewust van het belang om hun kinderen naar school te sturen, en van de inspanning die hiervoor nodig is. Daarom zijn ze vaak niet voldoende betrokken bij het onderwijs van hun kind. Omwille van financiële redenen verplichten veel ouders hun kinderen om op vroege leeftijd aan het werk te gaan of om thuis te blijven om op hun broers of zussen te letten. De grootste zorg voor Romafamilies is het vinden van manieren om te voorzien in hun dagelijkse noden. Trouwen en kinderen krijgen op jonge leeftijd maakt het voor veel Romakinderen moeilijk om naar school te gaan. Veel jongeren vinden al vanaf 16-jarige leeftijd een partner, en de geboorte van een kind verhindert veel jonge meisjes om naar school te gaan.

Hoe kan dit in de praktijk omgezet worden?

- Workshops voor families, waar het doel en de nood van onderwijs uitgelegd worden;
- Uitwisseling van ervaring met andere partners;
- Opendeurdagen voor ouders om de scholen te bezoeken;
- Sensibiliseringscampagnes om de
- motivatie bij ouders te versterken.

Pijler 2

Optionele curricula in het kleuter- en secundair onderwijs

Leerkrachten en begeleiders uit het vooronderwijs stellen zich op als culturele bemiddelaars en spelen een cruciale rol voor Romakinderen om de officiële landstaal te leren en om hun integratie in de scholen te bevorderen. Het taalprobleem bestaat vooral in Oost-Europa waar de Romataal, ondanks haar historische kenmerken en het feit dat ze enkel gesproken wordt, goed in stand wordt gehouden. Het onderzoek dat door de UNDP werd uitgevoerd toont aan dat 54% van de Roma thuis Roma spreekt.

Met andere woorden...

Een ander belangrijk obstakel is het land waar de Roma wonen. De meeste Romakinderen starten op school met een achterstand in kennis van de officiële landstaal, wat het voor hen onmogelijk maakt om ver te geraken in het onderwijs. Zij zijn daarom benadeeld ten opzichte van de andere leerlingen, die de taal wel goed beheersen en daarom deze problemen in hun schoolloopbaan niet tegenkomen.

De nood om lesmateriaal in de Romataal te ontwikkelen wordt steeds duidelijker. Handboeken in de Romataal kunnen kinderen aanmoedigen om naar school te gaan en te studeren, en het moedigt ook de ouders aan om hun kinderen naar school te sturen.

Hoe kan dit in de praktijk omgezet worden?

- De curricula afstemmen op onderwijs voor Romakinderen en – jongeren;
- Lesmateriaal in de Romataal;
- Het opleiden van Romabegeleiders, -bemiddelaars, -coördinatoren en kleuterleiders om nieuwe lesmethodes en lesmateriaal op te nemen in hun lessen;

Pijler 3

Creatief onderwijs voor Romakinderen

Creatief denken en het creatief leerproces kunnen de interesse in onderwijs bij kinderen en jongeren verhogen, en zijn de laatste vijf jaar aan een opmars bezig.

Creatief onderwijs wordt vooral gebruikt voor kinderen met aandachtsproblemen en migranten.

Het aanbieden van kennis in een context van gaming of competitie is altijd een effectieve manier om jongeren geïnteresseerd te houden.

Met andere woorden...

Toegang tot onderwijs voor Roma is direct afhankelijk van de onderwijsstandaard die hen wordt aangeboden. Het valt op dat de onderwijsstandaard voor Romakinderen vaak lager ligt dan de standaard voor andere kinderen. Het gebrek aan motivatie van leerkrachten om met kinderen van een andere cultuur te werken, vooroordelen naar Romafamilies toe en het gebrek aan training zijn factoren die bijdragen aan de lage opleidingsstandaard voor Roma. Met onze aanpak krijgt de meerderheid van de bevolking de vaardigheden om de Roma cultuur te begrijpen, maar ook de Roma krijgen de vaardigheden om de mainstream cultuur te begrijpen. Het aanmoedigen van wederzijds begrip kan vooroordelen langs twee kanten helpen aanpakken. Deze aanpak houdt echter niet in dat er toegevingen mogen gebeuren met betrekking tot fundamentele mensenrechten.

Hoe kan dit in de praktijk omgezet worden?

- Creatieve curricula en lesmateriaal voor lesgevers;
- Introductiecursussen en nationale wedstrijden;
- Extra nationale fondsen voor
- creatief onderwijs;

Pijler 4

Hoger onderwijs-ondersteuning voor Romajongeren

Deze pijler moet bijdragen aan de aan de opkomst van een kritische massa van Roma die afstuderen aan het hoger onderwijs, zelfzeker en trots op hun Roma identiteit, academisch en social vaardig, met competenties die ervoor zorgen dat ze professioneel worden in hun vakgebied, terwijl ze sterk verbonden blijven aan de Romagemeenschap. Dit bevordert hun integratie in de maatschappij.

Met andere woorden...

Onderzoek wijst uit dat in enkele lidstaten slechts een beperkt aantal Romakinderen het basisonderwijs afmaakt. Romakinderen zijn oververtegenwoordigd in het bijzonder onderwijs en gesegregeerde scholen. Het is nodig om de banden met de gemeenschappen aan te scherpen via culturele of schoolse bemiddelaars en dankzij actieve participatie door Romaouders, om de interculturele vaardigheden van leerkrachten te verbeteren en segregatie te reduceren.

Hoe kan dit in de praktijk omgezet worden?

- Beurzen voor Romastudenten;
- Lessen en cursussen over de Romacultuur;
- Gratis materiaal aangeboden door plaatselijke stakeholders;

Pijler 5

Professionele opleiding voor Romabegeleiders

De rol van onderwijsbemiddelaars, begeleiders en leerkrachten in het onderwijsproces is erg belangrijk voor het integratieproces van de Romajongere. De Romakinderen zouden ondersteund moeten worden door leerkrachten die opgeleid werden om met de specifieke groep te werken, of door begeleiders die elke dag betrokken zijn bij de opleiding van deze jongeren.

Met andere woorden...

De schoolstructuur en de onderwijsstandaard of -diensten zijn belangrijke aspecten binnen het principe van het recht op toegang tot onderwijs. De meeste Romakinderen gaan naar scholen waar zij de meerderheid vormen. In veel landen zijn de scholen waar vooral Roma naar school gaan ook gelegen in de gebieden waar de Roma leven, en de onderwijsstandaard is lager dan in andere scholen. Zo leven in Bulgarije de meeste Roma in getto's en dit heeft een duidelijke invloed op het gebied van ruimtelijke segregatie. Romakinderen gaan vaak naar remediërende scholen voor kinderen met een mentale beperking, terwijl zij in de meeste gevallen eigenlijk geen beperking hebben.

Hoe kan dit in de praktijk omgezet worden?

- Het ontwikkelen van curricula voor leerkrachten die met Romakinderen werken;
- Een universiteitsopleiding voor leerkrachten die in het basisonderwijs met de Romataal werken en in gesegregeerde scholen lesgeven;
- Uitwisseling van ervaring;

Pijler 6

Een nieuwe start voor het beroepsonderwijs

Het beroepsonderwijs wordt nog steeds niet voldoende erkend als een prioriteit en een oplossing die mogelijkheden biedt om Romajongeren te mobiliseren en te versterken om economisch zelfvoorzienend te zijn. Het beroepsonderwijs kan ook gezien worden als een "doorgeefluik" naar de arbeidsmarkt voor diegenen die hun onderwijs na de leerplicht niet hebben verdergezet en al op vroege leeftijd familieverplichtingen op zich hebben genomen.

Met andere woorden...

Beroepsonderwijs volgt na de leerplicht en bereidt jongeren voor op de arbeidsmarkt in de handel, het vakmanschap en technische beroepen dankzij gespecialiseerde technische en beroepsgerichte scholen. Een beroepsopleiding leidt de jongeren op om de juiste vaardigheden en competenties te verkrijgen voor specifieke jobs.

Hoe kan dit in de praktijk omgezet worden?

- Informatieve meetings en hubs voor het informeren van Romajongeren en -kinderen over het beroepsonderwijs en tweedekansonderwijs;
- Het ondersteunen van jongereninitiatieven voor beroepsonderwijs en activiteiten rond zelfperceptie;
- Het verhogen van participatie bij kinderen en jongeren in het beroepsonderwijs en beroepsopleidingen;

Pijler 7 **Roma** **Ambassadeurs**

Het belang van Romabegeleiders, of de 'ambassadeurs', als rolmodel wordt gezien als een tool voor de effectieve implementatie van Roma. Voor de persoonlijke ontwikkeling van de Romajongeren is het belangrijk om hen kennis te laten maken met succesverhalen en hen de voordelen van het onderwijs duidelijk te maken.

Met andere woorden...

Zelfmotivatie is erg belangrijk voor de persoonlijke ontwikkeling van elk kind, maar vooral voor kinderen uit kwetsbare groepen. Begeleiders als inspirerende rolmodellen zijn een goede manier om de ideeën van de jeugd te veranderen tegenover de voordelen van onderwijs te veranderen.

Hoe kan dit in de praktijk omgezet worden?

- Het opzetten van een rolmodellennetwerk waar succesvolle Roma hun verhaal delen;
- Uitwisselen van good practices en verhalen om het bewustzijn bij de gemeenschap te verhogen;
- Begeleiding bij het mentorschapsproces en zelfmotivatie;

INSTITUTIONELE EN FINANCIËLE MIDDELEN VOOR EEN NATIONAAL BELEID OP LOKAAL NIVEAU.

Vanuit de ervaring van de lidstaten en de partners die deelnamen aan het Roma Decennium, vraagt de Commissie aan haar lidstaten om hun nationale strategieën voor Roma integratie overeen te laten stemmen met de aanpak zoals hier voorgesteld, en om hun planning tot 2020 uit te breiden. Lidstaten die nog geen nationale Romastrategieën toepassen wordt gevraagd om gelijkaardige doelstellingen voorop te stellen in verhouding met de Romapopulatie in hun gebied en het specifieke karakter van deze populatie.

De nationale strategieën van de lidstaten zouden een doelgerichte aanpak moeten toepassen die in navolging van de Algemene Basisprincipes voor Roma-Inclusie actief bijdraagt aan de sociale integratie van Roma in de mainstream samenleving en om

TEN COMMON BASIC PRINCIPLES (CBP) ON ROMA INCLUSION

- 1.** Constructive, pragmatic and non-discriminatory policies
- 2.** Explicit but not exclusive targeting
- 3.** Inter-cultural approach
- 4.** Aiming for the mainstream
- 5.** Awareness for the gender dimension

- 6.** Transfer of evidence-based policies
- 7.** Use of European Union instruments
- 8.** Involvement of regional and local authorities
- 9.** Involvement of civil society
- 10.** Active participation of the Roma

bestaande segregatie te elimineren. Om een doeltreffend beleid binnen de lidstaten te verzekeren stelt de Commissie voor dat er enkele nationale strategieën Roma integratie opgesteld worden, of als deze al bestaan, dat ze aangepast worden aan de Europese Roma integratie doelstellingen, met doelgerichte acties en voldoende financiering (op nationaal of Europees niveau). De Commissie stelt enkele oplossingen voor om de huidige drempels voor een doelgericht gebruik van EU

fondsen weg te werken. Ze legt de funderingen voor een sterk controlemechanisme om concrete resultaten voor Roma te verzekeren.

De aanwezigheid van een beleid op nationaal niveau is belangrijk omwille van de wetgeving, waar rechten voor de minderheid verzekerd worden. Een beleid op Europees niveau is belangrijk voor een breder raamwerk met een algemene noemer voor alle lidstaten, en is een richtingaanwijzer voor nationale inclusiestrategieën en inclusiewetgeving. Tenslotte financiert de EU projecten om de positie van de Roma en hun sociale inclusie en integratie te verbeteren. Op Europees niveau bestaat er een nationaal Romaplatform met vertegenwoordigers van Romagemeenschappen die het beleid kunnen beïnvloeden op Europees, nationaal, regionaal en gemeentelijk niveau. Naast een beleid op Europees en nationaal niveau is ook het lokaal beleid van de gemeente of stad waar de Roma leven van belang. Roma hebben een spreekwoord dat zegt dat de Roma zijn zoals het dorp waar ze leven. Wanneer de omwonenden bereid zijn tot een dialoog, zijn ze verdraagzaam tegenover de minderheid, waardoor ze met de Roma kunnen leven als goede buren.

Voor de 3de Roma top in Brussel op 4 april 2014 werden meer dan 500 vertegenwoordigers van Europese instellingen, overheden en parlementen, internationale organisaties, burgemeesters, maatschappelijke organisaties en lokale en regionale autoriteiten uitgenodigd om hun visie te geven op de implementatie van het EU raamwerk voor Nationale Roma integratie strategieën. De lokale toepassing van strategieën voor Roma inclusie was het hoofdthema van deze Roma top.

De middelen voor een goede coördinatie van het beleid werden besproken, alsook de volgende thema's:

- Marrja e fondeve të BE-së nga autoritetet lokale dhe rajonale për të mbështetur integritimin e romëve;
- Bërja e politikave gjithëpërfshirëse për të gjithë romët në nivel lokal
- Integrimi i Romëve të jetë një realitet lokal në vendet e zgjerimit;

De Commissie is ook kritisch ten opzichte van de doeltreffende implementatie van de nationale Roma integratiestrategieën. De gecoördineerde acties tussen het Europees, nationaal en lokaal niveau waar nationale Romaplatforms werden opgesteld, brengen al de Roma experts samen en versterken hun samenwerking. De Commissie heeft 28 nationale contactpunten ingericht voor de implementatie van nationale Roma integratiestrategieën die vooral uit publieke instellingen bestaan (ministeries en overheidsinstellingen). De oplossing voor een effectieve coördinatie van de acties door alle Nationale Roma integratie strategieën en initiatieven is de oprichting van een Europees, niet-gouvernementeel netwerk voor de ondersteuning van Roma en Zigeuners voor samenwerking en uitwisseling van ervaring om de doelstellingen op het vlak van onderwijs, tewerkstelling, gezondheidszorg en huisvesting van Roma effectief te integreren.

De partners van het project "De bestrijding van discriminatie van Roma in het onderwijs en tewerkstelling in de EU" (PAL) hebben een Europees netwerk (PAL netwerk) opgesteld dat activiteiten voorstelt rond bewustzijnsvorming en het versterken van opleidingen en het beleid, gebaseerd op het huidige onderzoek. Het leidt een rendabel gebruik van de aanwezige tools, interventies en systemen om de implementatie van de nationale en Europese doelstellingen te monitoren. Het Netwerk telt momenteel 74 leden van 23 Europese landen en zal officieel van start gaan in België in 2018.

SYNERGIEËN TUSSEN DE MENSENRECHTENAGENDA EN ECONOMISCHE EFFICIËNTIE

Voor Roma inclusie in het onderwijs, moeten de inspanningen voor de mensenrechten en het economisch belang goed op elkaar afgestemd worden. Wanneer alleen op mensenrechten gefocust wordt kan dit erg contraproductief werken, vooral als het de indruk opwekt dat Roma speciale rechten krijgen terwijl er vaak het idee heerst dat ze niet al hun plichten als burgers opnemen. Aan de andere kant zijn economische argumenten alleen niet sterk genoeg om diepgewortelde discriminatie te bestrijden. Economische motivatie kan het meest overtuigend zijn voor technocraten, maar niet zozeer voor politici of het algemene publiek.

Zoals eerder al werd vermeld toont onderzoek aan dat de kost voor het verzekeren van een degelijke toegang tot basisdiensten grotendeels gecompenseerd wordt door de hoge kosten door lagere levensstandaarden die voortkomen uit systematische Roma exclusie. Wat de mensenrechtenagenda betreft hebben de Verenigde Naties, de Europese Raad en het Europees parlement een aantal teksten opgesteld waarin de rechten van de minderheden worden opgelijst. Enkele van deze besluiten verwijzen rechtstreeks naar het onderwijs.

© Cypress Collectibles

REF legt de nadruk op een goed bestuur in het onderwijs, en een goed bestuur vraagt dat het beleid en de programma's overeenkomen met de wetgeving in dat land, en die wetgeving zou op zijn beurt moeten overeenstemmen met de Europese standaard. Het probleem is echter dan, eens een land zich bij de EU voegt, één van de voornaamste drijfveren voor beleidsmakers om actie te ondernemen voor mensenrechten zijn kracht verliest. Dit is omdat de EU relatief weinig invloed heeft op hoe lidstaten met hun minderheden omgaan, vooral in het onderwijs omdat dit domein in de eerste plaats de verantwoordelijkheid blijft van de lidstaten zelf.

HET BELANG VAN ROMAPARTICIPATIE

Participatie van de doelgroep is altijd belangrijk, en onderzoek benadrukt het positieve effect van participatie. Wanneer een goed ontworpen en sterk geïmplementeerde participatieaanpak de toewijding van deelnemers in een project verhoogt, verhoogt dit de duurzaamheid van het project: de kans op conflict wordt verminderd door een forum te creëren waar problemen besproken kunnen worden. Een verhoogde participatie verbetert ook de doeltreffendheid van het project door het vertrouwen te versterken en de communicatie tussen de verschillende stakeholders te verbeteren. De gebreken van participatie zijn ook goed gekend: er is veel tijd nodig, er is veel inspanning nodig op korte termijn waar de voordelen enkel op lange termijn merkbaar zijn. Verder zijn er ook aangepaste instellingen nodig met specifiek opgeleid personeel en goed ontwikkelde methodes. Slecht ontworpen participatiemechanismen kunnen een slechtere uitkomst teweegbrengen dan helemaal geen participatie.

Voor Romaonderwijs is participatie essentieel omwille van een aantal redenen. Eén daarvan is de nood om Romagemeenschappen te versterken.

Tot voor kort vertegenwoordigde de Romagemeenschap maar zelden een sterke en goed georganiseerde politieke beweging op lokaal en nationaal niveau, waardoor hun deelname in wettelijke en verkozen overheidsinstanties erg laag is en hun inspraak in het beleid beperkt blijft. Tenzij ze een beweging worden die het democratische machtsspel in rekening neemt, zullen de verwezenlijkingen van de Roma in het beïnvloeden van economische hervormingen erg beperkt blijven. Een stem en een gezicht geven aan de elite van de minderheid is daarom essentieel, omdat deze elite nog klein is en ondersteuning nodig heeft om gehoord te worden, en omdat succesvolle participatie Roma kan stimuleren om betrokken te zijn bij het publieke leven. Dit geldt voor het regionale, nationale en lokale niveau. De voordelen van een engagement binnen of voor de gemeenschap zijn niet duidelijk voor mensen die zo lang gediscrimineerd geweest zijn. Participatie leidt tot toewijding en motivatie. Pogingen om ruimte te creëren voor participatie kunnen, wanneer ze goed geleid worden, het vertrouwen bieden dat nodig is voor een succesvolle campagne.

Roma ouders zijn minder betrokken bij de werking van de school dan andere ouders. Dit is te wijten aan verschillende factoren, waaronder de lagere scholingsgraad van de Roma ouders zelf, het idee dat ze geen inspraak hebben, of het feit dat de problemen die door hun armoede ontstaan te veel tijd opnemen waardoor ze niet de tijd en middelen hebben om erg betrokken te zijn. **Ervaring met projecten in Romaonderwijs wijst uit dat lage ouderparticipatie snel kan veranderen, en dat het probleem groter is dan het meestal wordt voorgesteld.** Als ouders inspraak hebben op het niveau van de school, en als ze voldoende ondersteuning en uitleg krijgen in educatieve momenten met de bemiddelaars van de school, kan hun houding snel veranderen. Het programma toont eveneens aan dat ouderparticipatie een directe invloed heeft op het succes van Romakinderen op school.

Participatie door Roma organisaties en Roma werknemers is belangrijk omdat stereotypes aan beide kanten vaak het vertrouwen tussen de Roma en de niet-Roma gemeenschappen al geschaad hebben. De Romagemeenschappen vertrouwen Romaorganisaties en –werknemers meestal gemakkelijker. Deze organisaties kunnen erg goede bemiddelaars zijn tussen niet-Roma organisaties en de Romagemeenschap, wat voor de gesloten gemeenschap kan betekenen dat integreren niet gelijk staat aan discriminatie of het verliezen van hun identiteit.

Om deze sleutelprincipes te versterken, is het belangrijk om de lokale gemeenschap te betrekken bij het ontwerp en de implementatie van interventies. Leden van de lokale gemeenschap weten wat nodig is, waarom het nodig is, wat de drempels zijn, wat er gedaan kan worden, wat betaalbaar is en wat onderhouden kan worden.

Participatie bevordert zelfstandigheid voor de gemeenschap en de mogelijkheid van de bewoners om interventies te leiden en te onderhouden, en zo de kans te verhogen dat het duurzaam zal blijven.

Zulk een actieve rol voor benadeelde Romagemeenschappen draagt ook bij tot hun

sociale inclusie. Tegelijkertijd is participatie van niet-Roma gemeenschappen ook essentieel om hun steun voor de interventie te winnen, de stigmatisering van Roma te vermijden, en interactie en samenwerking tussen Roma en niet-Roma aan te moedigen op basis van wederzijdse interesses.

Om dit te bereiken is het nuttig om samen te werken met maatschappelijke organisaties die al een vertrouwensband hebben met de benadeelde Romagemeenschappen. Maatschappelijke bemiddelaars kunnen een belangrijke rol spelen in het betrekken van deze organisaties, omdat het wantrouwen tegenover de overheid Roma vaak tegenhoudt om actief deel te nemen in officiële projecten. Gelijkaardig kunnen Romabemiddelaars en sociaal werkers interventies binnen de gemeenschap helpen identificeren, plannen en toepassen. Ze kunnen helpen om de communicatiekloof tussen de lokale overheden en de Roma te dichten, en zo de acties helpen verbeteren en de betrokkenheid van de doelgroep verhogen.

SAMENWERKINGEN OM SUCCESVERHALEN TE PROMOTEN

Samenwerkingen zijn essentieel om de onderwijskloof tussen Roma en niet-Roma te verkleinen en om de nodige hervorming in het onderwijs te realiseren. Een snelle decentralisering betekent dat de centrale overheden zelf erg beperkt zijn om de implementatie van nationale strategieën te verzekeren. Samenwerking op lokaal niveau is daarom noodzakelijk, maar daar zijn enkele voorwaarden aan verbonden, die in de eerste plaats een beter begrip van de impact van het beleid vereisen, alsook een vaststelling over wat werkt en niet werkt.

Er is al veel geschreven over Romaonderwijs in Centraal- en Oost Europa, maar er is nog erg weinig kennis over wat werkt en wat niet werkt, en over de impact van recente hervormingen. Het is duidelijk dat de landen zoals Hongarije, die een sterke inspanning hebben gedaan met betrekking tot de integratie van minderheden in het onderwijs, meer succes hebben dankzij een concreet beleid en een duidelijke budgettering. Ondanks het feit dat er nog steeds problemen zijn in Hongarije, behaalt de Romapopulatie in dat land betere resultaten in het onderwijs dan de Romapopulatie in Slovakije, Bulgarije of Roemenië. Dit proces is belangrijk omdat het helpt bij het bestrijden van de negatieve stereotypes over Roma die nog steeds de houding van het algemene publiek en de overheid tegenover Roma beïnvloeden. Het meest hardnekkige vooroordeel is dat Romaouders niet geïnteresseerd zijn in onderwijs, dat Roma oude tradities behouden die niet overeenkomen met de moderne denkwijze, dat Roma niet kunnen integreren met andere kinderen en speciaal of apart onderwijs nodig hebben en dat programma's die gericht zijn op betere onderwijsresultaten voor Roma niet werken, duur en moeilijk te onderhouden zijn en geen impact hebben op de arbeidsmarkt. Het voorbeeld van Hongarije weerlegt deze stereotypes duidelijk.

We weten al dat er strategieën zijn die een positieve impact op lange termijn hebben: ook begrijpen hoe en waarom dit zo is kan de weg wijzen naar de juiste aanpak. Het succes van een bepaald beleid werd vastgelegd in het werk van de Europese raad over onderwijs⁴⁾, OSI, de Wereldbank, UNDP en enkele universiteiten die betrokken waren bij het thema. De voordelen van een goed beleid worden ook bevestigd door

⁴⁾Met name het project "Education for Roma/Gypsy children in Europe".

de eerste feedback van REF-gefinancierde projecten. Deze bevestigen het volgende:

- **Gedesegregeerd onderwijs** is beter dan gesegregeerd onderwijs wanneer het gaat over de schoolprestaties van Romakinderen, en sommige modellen zijn succesvol.
- **Beurzen** zijn erg belangrijk voor secundair en tertiair onderwijs. We weten dat deze beurzen een sterke impact hebben op schoolparticipatie bij Roma, maar ze zijn nog doeltreffender met begeleiding en advies.
- **Inschrijving voor één jaar vooronderwijs** is de beste investering om kinderen te helpen slagen in het basisonderwijs en zelfs in het secundair onderwijs.
- **Het erkennen van de culturele waarden en inheemse taal** zorgen voor een omgeving waar integratie mogelijk is.
- **Betrokken ouders en participatie vanuit de gemeenschap** zijn essentieel om de resultaten van de kinderen te verbeteren en het aantal inschrijvingen te verhogen.
- **Het plaatsen van Roma in special scholen of klassen** voor kinderen met een leerstoornis is rampzalig en zou zonder uitstel afgeschaft moeten worden.
- In Centraal Europa staan de meeste mensen positief tegenover het idee om **overheidssteun te geven aan Romaonderwijs**⁵⁾.
- **Landen met een uitgebreid beleid en stimulerende systemen zijn succesvoller** dan de landen die het probleem vermijden.
- *Er moet meer informatie komen over:* hoe de rol van Romabemiddelaars in het onderwijs beter georganiseerd kan worden; hoe men kan verzekeren dat leerkrachten wat ze leren van hun opleiding in multicultureel onderwijs ook gebruiken; en hoe we een stimulerend systeem kunnen opzetten voor desegregatie in scholen en decentralisatie bij overheden.
- Het is cruciaal dat we onze kennis en ervaring linken aan campagnes met nationale en regionale impact.

Zelfs wanneer het succes van enkele acties duidelijk is, moeten overheden overtuigd worden van de doeltreffendheid van een goed beleid, en de tegenstand van bepaalde groeperingen moet overwonnen worden. **Voor het aantonen van het succes en de rentabiliteit van een aanpak of een campagne zijn er studies en analyses nodig, alsook binnenlandse controlesystemen.** Moeilijkheden in het verkrijgen van relevante statistieken zullen een probleem vormen voor elk controlesysteem. Voor begrijpelijke redenen blijven Roma vaak anoniem in surveys en onderzoeken, wat kan resulteren in een gevaarlijke misinterpretatie van het aantal Roma. Omdat Roma vaak betrokken zijn bij informele economische activiteiten zijn ze geneigd om zich te verbergen, zoals iedereen die in die informele sector werkzaam is. Daarnaast vermijden Roma, net zoals de meeste arme gemeenschappen, elke vorm van administratie, waardoor de armste Roma de geboorte van hun kind niet laten registreren, alsook huwelijken of andere familiale gebeurtenissen. Deze houding zorgt voor problemen bij demografische metingen en staan in de weg van het opstellen van een goed beleid. Maar ze kunnen overwonnen worden. Informatie over Roma binnen Europa wordt steeds beter.

⁵⁾Dit blijkt uit een OSI opiniepeiling, "Changing mainstream attitudes towards Roma inclusie". Ongepubliceerde discussienota, 2006, Boedapest.

Aanbevelingen

Toegang tot onderwijs

- Informatie verschaffen over het belang van onderwijs en professionele kwalificaties, om te voorkomen dat Romakinderen de familietraditie volgen waar ouders analfabeet zijn of een lage scholingsgraad hebben.
- Verderzetten van ondersteuning en bemiddeling tussen de familie en de school.
- De kwetsbaarheid van Romavrouwen aanpakken, vooral vrouwen met veel kinderen, door toegang tot onderwijs te ondersteunen en mogelijkheden voor kinderopvang te voorzien.
- Het analfabetisme bij Roma aanpakken door drempel tot onderwijs te verlagen zodat zij ten minste een diploma van het secundair onderwijs behalen. De implementatie van de campagnes verder te zetten waar participatie door Roma in het onderwijs wordt aangemoedigd (het opzetten van stimulerende activiteiten voor participatie bij volwassenen in en na de school / campagnes voor het tweedekansonderwijs).

Conclusies

Roma inclusie in het onderwijs is mogelijk, en in de laatste jaren is er een opmerkelijke vooruitgang gemaakt; de veranderingen zijn reeds merkbaar in de statistieken. Er ontstaat een nieuwe elite binnen de gemeenschap die bereid is om te werken als begeleider, leerkracht, directeur of in een burgerbeweging. Het onderhouden van deze positieve trend vereist gecoördineerde inspanningen: het is belangrijk dat het onderwijs open staat voor multiculturele benaderingen zodat men aanvaardt dat van hetzelfde land afkomstig zijn niet wil zeggen dat iedereen hetzelfde is, met dezelfde culturele of economische achtergrond. Het onderhouden van deze vooruitgang vereist een gecoördineerde aanpak. Het is ook belangrijk dat pedagogen de focus meer leggen op het kind en op de omgang met anderen in de klas, en dat het onderwijspersoneel op betekenisvolle wijze omgaat met de ouders en de gemeenschap buiten de klas.

De algemene filosofie achter een pan-Europese aanpak om het onderwijs inclusief te maken voor Roma zou het idee moeten zijn dat alle kinderen en de volledige gemeenschap er beter van worden. Er is een aanpak nodig waarbij het kind en de gemeenschap centraal staan, waar alle kinderen, ook met hun verschillen, erop vooruit gaan als deel van de maatschappij. Dit kan enkel gerealiseerd worden als overheden zich erop toeleggen om structureel te veranderen en wanneer Roma volwaardige deelnemers worden in het systeem.